

NEDİM'İN BİZZAT YAZDIĞI İDDİA EDİLEN BİR DİVÂNİ HAKKINDA

Nazif Hoca

Sovyet İlimler Akademisi (Akademii Nauk SSSR) tarafından yayınlanan "*Sovyetskoye Vostokovedenie*" adlı mecmûanın sayı 4, sayfa 123-124'de F. S. Seidov tarafından yazılmış bir makalede, XVIII. asır ünlü Türk şâiri, Ahmed Nedîm'in (öl. 1730 m.) kendi elyazısı ile divânının bir nüshasının, Azerbeycân Halk Cumhuriyeti'nin yazmalar Arşivi'nde bulunduğu bildirilmekte ve bu nüshanın bizzat şâir tarafından yazılmış olduğu kabul edilmektedir. Makalede 1b ve 94b varaklarının fotoğrafını da vermiş bulunan makale müellifi, şâirin, elyazısıyla diye iddiâ ettiği bu divânın tavsifini şöyle yapmaktadır :

Yazma, muvazi çizgili filigranlı kalın kâğıd üzerine, metin siyah mürekkeple ve rik'a 1 ile, fasıl ve şiir başlıkları ise kırmızı mürekkeple yazılmıştır. Her sayfanın etrafında, bir çizgi ile çerçeve, ortasında da kırmızı ile çekilmiş çift çizgiler, varak 1b'de, renkli ve süslü bir serlevha vardır (Şekil: 1). Yazmada 3041 beyit bulunmaktadır. Yazılış tarihi, 1139/1726 (vrk. 29b, 46a, 58a, 89b, 94b bk. Şekil: 2 de sonuncu varığın fotokopisine).¹ Yazmanın 1a, 1b, 28a, 37b ve 69b varaklarında, dört köşe şeklinde, Ahmed Nedîm isimli mühür baskıları mevcuttur. 15X21,5 sm. eb'adında, 95 varaktır. Cildi, yıldız çerçeveli koyu kahverengi meşindendir. Şifre B-486, kayıd nr. 11627.

Yazma üç kısımdan müteşekkildir. Birinci kısım (vrk. 1b-58a), kasideleri ihtiva eder ve şu beyitle başlar :

باشلوب جوشه طبعده مزایای سخن موج خیز اولدی بینه لجه دریای عدن

¹ Fotoğrafta da görüldüğü gibi, bu yazı rik'adan ziyade nesihtir.

Bu kısma şâirin musammatları, müseddesleri ve müstezadları da dercedilmiştir. Tarihi hâdiseler üzerine yazılmış bâzı tarih şiirleri (1125/1713-1136/1723 yılına kadar) de vardır. (vrk. 30a, 31a, 38b, 39a, 51a). Bu kısımda, vrk. 48 de, farsça olarak bir tek şiir bulunmaktadır. Şiirler, divânlarda kabul edilmiş âdete uygun olarak, kâfiyelerin alfabe sırasına göre tertip edilmiştir.

İkinci kısım (vrk, 59b-89b), iki boş sayfadan sonra başlar, türkçe ve farsça gazellerden müteşekkildir. Bunlarda kâfiyelerin alfabe sırasına göre tertip edilmiştir. Baş:

بيکانه غمزهک عاشق نادانه آشنا تاکی تغافل ای بت بیگانه آشنا

Üç boş sayfadan sonra, türkçe ve farsça olarak, rubâiyyât ve metali' kısmı gelmektedir (vrk. 91b-94b). Baş:

ساقی نگهک تمام کار ایتدی بکا حیرتله جهان یوزخی تار ایتدی بکا

Bu kısmın sonunda arapça bir gazel nakledilmiştir. Divân aşâğıdaki beyitle sona ermektedir:

غایه ابردی چو گنجینه دیوان ندیم قیلدی مفتاحی گنجور براغدم تسلیم

Makale sahibi, keşfetmiş olduğu, şâirin bu elyazısı divânını, kendince, *Nedim Divânı*'nın en mükemmel neşri saydığı H. Nihad neşri² ile karşılaştırmış ve bu neşirde mevcut bir takım şiirlerin, şâire âdiyeti şüpheli olduğunu göstererek şöyle demektedir:

"Mezkûr neşrin, s. 105, 106, 115, 121, 122, 127 ve 129'daki tarihi mevzulu kasîde ve şiirler, s. 135, 141, 142, 144, 146, 147, 149, 151, 156, 159, 162, 164, 167, 168, 175, 177, 178, 181, 185'de dercedilmiş gazeller ile içinde 31 rubâi ve müfredât'dan 16'sı bu nevidendir. Mezkûr neşrin zeylinde s. 233, 235, 236, 238, 240, 242, 243, 244, 245, 246, 248, 249 ve 250'de bulunan şiirler de elyazmasında bulunmamaktadır. Adı geçen neşirde, s. 119, 140, 179'da şüpheli olarak iki yıldız arasında gösterilmiş beyitlerin ise, şâire âdiyetinden artık şüphe edilemez; çünkü bütün bunlar kendi elyazısı ile yazılmış olan nüshada mevcuttur. Bundan başka, bu yazmada, *Mata'i* faslı altında nakledilmiş olan 13 müfredât ile 13 beyit, H. Nihad'ın neşrinde bulunmamaktadır.,,

² *Nedim Divânı*, tashih ve tertip eden. H. Nihad, mukaddime F. Köprülü-zâde ve A. Refik, İstanbul, 1338-1340/1920-1922.

Nedim divânının en mükemmel neşrinin H. Nihad neşri olduğunu söyleyen F. S. Seidov her hâlde Abdülbâki Gölpınarlı neşrinin (*Nedim Divânı*, İstanbul 1951) görmemiş olmalıdır.

Bu neşri görmüş olsaydı, Azerbeycân Arşivi'nde bulmuş olduğu *Nedim Divânı*'nın bizzat şâir tarafından yazılmış olmasını, hiç olmazsa ihtiyatla karşılaması gerekirdi. Nitekim A. Gölpınarlı, eserin başına ilâve ettiği levhaların birinde şâire âit bir temellük kaydının fotoğrafını da vermektedir. Bu kayıt işlek bir tâlik ile yazılmıştır. Ayrıca şimdilik bilinen, şâirin hattı, ile yazılmış bir başka eser daha mevcuttur. İstanbul Üniversitesi Kütüphane müdürü, Nureddin Kalkandelenli'nin aynı kütüphanede, (Üniversite Kütüphanesi, T. Y. 6090) bulmuş olduğu Nedim'in el yazısı ile yazılmış, Münecimbaşı târihi (*Şahâif al-Ahbâr*) nin, osmanlılara âit olan son kısmının, tercümesi de işlek bir tâlik şikestesiyle yazılmıştır ve bu yazı bahsedilen temellük kaydına tamamen uymaktadır. Fakat, aşağıda fotoğrafında da görüleceği gibi, bu iki yazı F. S. Seidov'un tanıttığı nüshanın yazısı ile hiç bir benzerlik taşımamaktadır ve nüsha çok acemi bir müstensih tarafından yazılmıştır. Bundan başka bu divân üzerindeki mühürler de şüphelidir. Ayrıca ketebe kaydında da şüpheyi celbedecek hususlar vardır. Bunlardan en mühimmi, *fî aşr-ı havâqîn al-a'zam Sultân İbrâhîm Gâzi* (فی عصر خواقین الاعظم سلطان ابراهیم غازی) ibaresidir. Şâir Nedim, III. Ahmed zamanında yaşamıştır ve her hâlde ketebe kaydında da onu zikretmesi icâb ederdi. Esasen *Divân*'ın istinsâh edildiği 1139/1726 tarihinde III. Ahmed (1115/1703 - 1143/1730) hükümdardı. Bu ketebe kaydı çok acemice uydurulmuş olup, Nedim gibi bir şâir ve müderrise âit olamayacağı pek âşikârdır.

Binäenaleyh, F. S. Seidov tarafından, Nedim'in kendi elyazısı olarak, tanıtılmak istenen divânın yazısını, yukarıda bahsi geçen A. Gölpınarlı'nın temellük kaydı ve aşağıda fotoğrafı verilen (Şekil: 3) İstanbul Üniversite kütüphanesindeki nüshanın yazısıyla karşılaştırdığımız takdirde, bahis mevzû *Divân*'ın bizzat Nedim tarafından yazıldığını kabul etmek imkânsızdır.

باشلیوب چوشنه طبعده **قافای** یمن
 حسی ملطده ابدی جسته مهری بوزن
 صغیره برخلله ده هاروق سنان و بوی
 اولدی همون عوزنه اهدا زینم اجویت
 بیوه شاهد ک حرام ایله ده سنون
 بابینه ریخته یول شیشه صدک حیا
 سیا اولد ایله بیله هم حاله مهان ادریک
 و نایک ده یان ایزیک برغانه کی برنوزیک
 معلومینا افسر سنینه سیفاناس
 نغسه نوبتکه نغمه کرم ملاحظه
 بتم اول شوه جده نغشده که خرج انشم
 بوزن اولدی خسته غنیه همون حوله برنوز
 بجهت مصلحت که ایام اولدیم کای کرم

سوخ خوادری بیله طریقه در پای عدینه
 ایلدی مکنی اجاریته طبع روشن
 طریقه افسریه او قوی دی نولم جار و فن
 قویله برغانا ایزیکه مینا و افانیت
 عشقون نازون بیله ایزیکه مکنوز کورت
 هر شهر بویله او بیخته بربک جین و حقیق
 جار مین طنک شفقی جو مکن نیک پرکت
 مغز طایر سوز آسقی می طیم و و علف
 نغمه نغمه کرم آوزده فریاد ز علف
 در حوضه شیشه ماله زور و زور کرم
 کرم بوی هر بویله نغمه کرم
 تورک شهادت کرم کرم کرم کرم
 نوبشون باره سوز شیشه کرم کرم

آجلیوب ناب نون بله و کل همی صسته
 کلشش علفون کرم کرم کرم کرم

یاقلی

(Şakil : 1)

وله	
خطا صغیره کر رخنده کر بارانش در بر صبح بر آل کاغذ او رزه سبیل قصبیه مس	
غزل عرب	
سمعت فی الاعراب ذکرى من انسا	وله هم بصره صفی و مستلهم فقیرا قایلیم از کرم حصار او خلفه خان نام ذکر فاست بغافل
فما انام ابرع احسن الی اللقا ومع الی ناع و فو لته نیشگا	
انت و فاک الله ترسل عاندا	لار مد شکوه منا و من بیت وانت ایم الله عبی و نودها فدم عن الاعیان و اسلم من السیر
فکیه الای منک ستمسا منبرت وسوهادوی ظلمه العین بالعبین	
ع ع	
عائنه بری جو کچینه دیوان ندیم فکدی مفتاحی کچنوی باغده م تسلیم	
ع ع ع	
کتابه احقیرا فقیرا احمد ندیم من سدره مصرطی فی عجزا قین الاعظم سلطا ابراهیم غازی فی سنه تسع و ثلثین و مائنه بعد الالف و ستمه	

(Şakil : 2)

چیترب عظیم سردار اولی قشیش بقیم اولمغه مشته اولمغه ایسرب کیمیز نیر زینلر دویکی اور مانر بچده
 چ در اولمغه کیمور دخی شکی و قور بانو خیرینه قشیش دیر شحال و امار طاعتنا بر عسکر اسلام کترتی کور رب
 اگر بونده استقامت اولور کسه دلا تیز المیز دین اولور چو خوزه دوست بر بر لر اولمغه بدیش دره کونجکی
 امام قولو خانه طرفنه آدم کونور رب طرفه کلکه سنی الفنس اولمیر امام قولو دخی اولمرا شاه محمد طرفنه اعلام و
 طلب اولمرا شاه فاصم نور دچیلر ننه اوج ماکت نفر نور دخی و در دست خان و او نور ایسک سلطان اولمرا لایک
 عسکر اسالی ایلیک امام قولو اول عسکر اولمیر کجکب شروان اوزرینه یوز بریدکی خبری عثمانی پناست به و اصل
 اولمغه یا بنده اولمرا عسکر ایسکب خوزنه برسج الافریک التیمی کونور و مور قیوان خوز دج و س بور نیری
 کچه عبور اولمرا شهرد کورک اوزرینه ایسکبده باشی ایسکبده نام مندره نزول ایسکبده قیبال باشی عسکر ایسکبده
 اشرفی بارکن رینه ایسکبده رب مصغری ووزر که جاسر تیلدی دوم کجکب کیمی حیدر پناست سید اولم
 ایزدینه چو اولمغه کجکب کیمی جعفر پناست شروان عسکر و قور قشیش افیسیر و سر و دارا کم عثمانی پناست
 طور و تیز کجکب چو اولمغه صغری کیمه اولمیر چنگا ایسکبده او نور یازر منبر لای و ارایدی قولو نیر عسکر دخی
 مصغری تزیب ایسکبده ایکی طرفک چو خوزنیری میدانه کیدیلر و کجکب پناست ایسکبده کونجه اولمغه
 ایسکبده عسکر کیمور کیمدر ایسکبده سینه کجکب خان اولمرا عثمانی پناست ایسکبده ایسکبده ایسکبده
 استمالک و جیشلر دیر و آنی در شملری کیمدر کیمرینه مندره و جوج اولمرا کیم بار کیمرینه
 الی ایسکبده ایسکبده دخی ایسکبده کونجه اولمرا کیمرینه ایسکبده ایسکبده ایسکبده ایسکبده
 اولمغه کجکب اولمیر استراحت قیلدیر دخی ایسکبده سینه میدانه کیدیلر و کجکب پناست ایسکبده
 قولمزه بود دخی صغری کیمه اولمیر بر مقدار دوم ایسکبده کیمرینه ایسکبده ایسکبده ایسکبده
 یوزنیری و نوز دیر و تا مصغریه و ک تعقیب ایسکبده آسرد دخی مندریم اولمرا امام قولو
 سعی ایسکبده مفید اولمرا حاجت ناچار کیمرینه دخی یوز نوز در ایسکبده اوزرینه ایسکبده ایسکبده
 بربریک کیمرینه در مانه لوی کیمرینه یوز نوز در ایسکبده ایسکبده ایسکبده ایسکبده
 ایشیا رضیه افغانم ایسکبده بعد سردار اولمغه ایسکبده کیمت و ارام ایسکبده بعد عسکر نظرم

خان حسین پناست

اولمرا کونجه حیدر پناست
 و جعفر پناست سردار کیم
 اولمغه عظیم و کیم ایسکبده
 جعفر پناست قولمزه و کیم صغری
 مش نه و اولمغه سردار کیم
 افیسیر و جعفر پناست ایسکبده
 امداد کیمرینه و قور قشیش ایسکبده
 ایسکبده نظرم و جعفر پناست
 مش آسرد معین اولمرا کیم
 اسلام کیمرینه و کیم ایسکبده
 مش آسرد معین اولمرا کیم
 ایسکبده نظرم و جعفر پناست
 کیمت و ارام ایسکبده بعد
 عسکر نظرم